

Čarls Dickens

OLIVER TVIST

Prevela:
Marijana Gligorić

OTVORENA KNJIGA
2021.

Naslov originala

CHARLES DICKENS

OLIVER TWIST;
OR, THE PARISH BOY'S PROGRESS

Translation Copyright © za ovo izdanje Otvorena knjiga

Čarls Dickens

OLIVER TVIST
ILI
NAPREDAK DEČAKA IZ PAROHIJSKOG
SIROTIŠTA

POGLAVLJE I

**IZLAGANJE O MESTU NA KOM JE OLIVER TVIST ROĐEN
I OKOLNOSTIMA PRI NJEGOVOM ROĐENJU**

Pored ostalih javnih zgrada u jednom gradu – koji iz raznoraznih razloga neću pominjati, niti ću mu dati neko izmišljeno ime – ističe se jedna stara zgrada, koja je zajednička gotovo svim gradovima, velikim i malim: naime, to je sirotinjski dom. I u tom sirotinjskom domu rodio se – na dan koji ne moram da ponavljam, jer za čitaoca nije baš ni od kakvog značaja, naročito ne u ovom trenutku – jedan običan smrtnik čije se ime nalazi u naslovu ovog poglavlja.

I dugo nakon što je uveden u ovaj svet tuge i nevolje, uz pomoć parohijskog doktora, bilo je veliko pitanje hoće li dete preživeti da bi uopšte ponelo neko ime; da je umrlo, više je nego verovatno da se ovi memoari nikad ne bi ni pojavili; ili bi, da se jesu pojavili, ispunivši samo par stranica, imali tu neprocenjivu osobinu da budu najsazetiji i najverniji primer biografije koja postoji u književnosti bilo kog vremena i bilo koje zemlje.

Iako nisam oran da tvrdim da je rođenje u sirotinjskom domu već samo po sebi najsrećnija, ili okolnost na kojoj se može zavideti nekom živom biću, ipak moram reći da je u ovom posebnom slučaju to bilo najbolje što se Oliveru Twistu uopšte moglo dogoditi. Činjenica je da su imali mnogo muke dok su podstakli Olivera da preuzme na sebe dužnost disanja – mučan posao, ali ga je običaj učinio potrebnim za naše postojanje; i neko je vreme ležao dahćući na malom vunenom dušek, prilično nejednako postavljen između ovoga i onog sveta: jezičak na vagi je jasno naginjao ka ovom drugom. Sad, da su tokom ovog kratkog perioda Olivera okruživale brižljive bake, zabrinute tetke, iskusne medicinske sestre i dubokoumnii doktori, on bi neizbežno i

nesumnjivo u najkraćem roku umro. Kako je pored njega, međutim, bila samo jedna uboga starica kojoj se prilično vrtelo u glavi zbog količine popijenog piva na koju nije bila navikla, i jedan parohijski lekar koji je svoju dužnost vršio na osnovu ugovora, Oliver i Majka Priroda sami su se međusobno izborili za odluku. Ishod je bio to da je Oliver posle kratke borbe udahnuo vazduh, kinuo i tako objavio stanarima sirotinjskog doma činjenicu da je parohiji nametnut novi teret, tako snažnim krikom koliko bi se logično moglo očekivati od muškog čeljadeta koje nije posedovalo taj vrlo korisni dodatak, glas, do pre tri minuta i petnaest sekundi.

Čim je Oliver pružio taj prvi dokaz slobodnog i pravilnog rada svojih pluća, zašuška pokrivač od zakrpa koji je nemarno bio prebačen preko gvođenog kreveta; blede lice jedne mlade ženice jedva se podiže od uzglavlja, a nejasan glas slabašno izgovori reči: „Dajte mi da vidim dete, pa da umrem”.

Doktor je sedeo licem okrenut ka vatri; naizmenično je grejao i trljao dlanove. Ali, kada je mlada žena progovorila, on ustade i, prišavši uzglavlju njenog kreveta, reče, s više ljubaznosti nego što se od njega moglo očekivati:

– Oh, nećemo još o smrti.

– Bog nek je blagoslovi, ne! – prekide ga bolničarka, žurno odlazeći u džep zelenu staklenu bocu, čiji je sadržaj gustirala u ćošku, sa očiglednim zadovoljstvom.

– Bog nek je blagoslovi, jadnicu, kad bude poživela onoliko koliko sam ja živela, gospodine, i kad bude rodila trin'estoro dece, i kad joj sva pomru sem dvoje, a to dvoje je sa mnom u sirotištu, drugačije će se ponašati, Bog je blagoslovio! Misli kako je to biti majka, i imati tako slatko jagnješće.

Izgleda da ovi utešni izgledi na materinsku sreću nisu proizveli očekivano dejstvo. Bolesnica odmahnu glavom i pruži ruku prema detetu.

Doktor joj ga spusti u naručje. Ona strasno utisnu hladne, blede usne na njegovo čelo, pređe svojim rukama preko njegovog

lica, pogleda mahnito oko sebe, strese se, pade unazad – i umre. Trljali su joj grudi, ruke i slepoočnice, ali njena krv je zauvek prestala da teče. Pričali su o nadi i utehi. Predugo su joj bile strane.

– Gotovo je, gđo Tingami! – reče doktor najzad.

– Ah, jadnica, zaista je gotovo! – reče bolničarka, podižući čep od zelene flaše, koji je bio pao na jastuk, dok se ona saginjala da uzme dete. – Jadnica!

– Nema potrebe da šaljete po mene ako dete bude plakalo, sestro, – reče lekar navlačeći pažljivo rukavice. – Dete će, po svoj prilici, biti vrlo zahtevno. Dajte mu malo cicvare, u tom slučaju. – Stavio je šešir na glavu, i zastavši kraj kreveta na putu ka vratima dodade: – A bila je lepa devojka. Odakle je došla?

– Doneli su je sinoć – odgovori starica – po naređenju parohijskog nadzornika. Našli su je kako leži na ulici. Došla je izdaleka, cipele su joj bile skroz iznošene; ali odakle je došla, ili kuda je pošla, to niko ne zna.

Doktor se naže nad telom i podignu levu ruku: – Stara priča – reče, mrdajući glavom. – Nema burme, vidim. Ah! Laku noć!

Gospodin doktor ode na večeru, a bolničarka, prihvativši se još jednom zelene boce, sede na nisku stolicu ispred vatre i nastavi da oblači novorođenče.

Kakav je odličan primer snage odevanja bio mali Oliver Twist! Umotan u ćebe koje je do tada bio njegov jedini pokrivač, mogao je biti dete plemića ili prosjaka; bilo bi teško i najpametnijem strancu da mu dodeli pravo mesto u društvu. Ali sada, odeven u požutele pamučne haljinice, bio je označen i obeležen, i odmah stavljen na svoje pravo mesto: parohijsko dete – siroče iz sirotinjskog doma – skromno, napola izglednelo ropsko čeljade – koje će ćuškat i šamarati kroz život, od svih prezreno, i bez ičije samilosti.

Oliver je glasno plakao. Da je mogao da zna da je siroče, prepušteno na milost i nemilost parohijskim starešinama i nadzornicima, možda bi plakao još glasnije.

POGLAVLJE II

**IZLAGANJE O TOME KAKO JE OLIVER TVIST
RASTAO, KAKO SU GA VASPITAVALI I HRANILI**

Narednih osam ili možda deset meseci, Oliver je bio žrtva sistemskih prevara i obmana. Bio je na veštačkoj ishrani. Nadležni iz sirotišta uredno su obaveštavali parohijske vlasti o gladnom i siromašnom novorođenom siročetu. Parohijske vlasti, uz dužno poštovanje, pitali su nadležne iz sirotišta da li je bilo žene koja je tada nastanjena u „kući“, a koja je bila u situaciji da da Oliveru Tvistu utehu i hranu koje su mu bile preko potrebne. Nadležni iz sirotišta su ponizno odgovarali da takve nema. Nakon toga, parohijske vlasti su plemenito i humano odlučile da Olivera treba „odgajati na poljoporivrednom imanju“, ili drugim rečima, da ga treba poslati u njihov ogranak, otprilike udaljen tri milje, gde su se dvadeset ili trideset maloletnih prestupnika valjali po podu po čitav dan, bez te neprijatnosti da imaju previše hrane ili previše odeće, pod hraniteljskim nadzorom jedne starije žene, koja je primala prestupnike za naknadu od sedam i po penija po malenoj glavici, nedeljno. Sedam i po penija sedmično je dovoljna suma za ishranu jednog deteta; mnogo stvari se može kupiti za sedam i po penija, sasvim dovoljno da dete pretovari stomak i da mu bude muka. Ova starija žena bila je mudra i iskusna. Znala je ona šta je dobro za decu; a imala je vrlo jasnu predstavu i o tome šta je dobro za nju samu. Zato je veći deo nedeljne stipendije trošila na svoje potrebe i svela mladi parohijski naraštaj na još skromnija primanja nego što su mu prvobitno bila obezbeđena. Tako je i u najvećoj dubiozi pronalazila još veću dubiozu i pokazala se kao veoma veliki eksperimentalni filozof.

Svi znaju priču o drugom jednom eksperimentalnom filozofu, tvorcu one velike teorije o konju koji je mogao da živi a da ne jede, teorije koju je ovaj filozof tako dobro primenio, da je svom konju obrok sveo na jednu slamku dnevno; i nema sumnje

da bi od njega stvorio živahnu i razjarenu životinju sposobnu da živi ni od čega, da konj nije uginuo dvadeset i četiri časa pre no što je trebalo da dobije svoju prvu utešnu vazdušastu užinu. Na nesreću po eksperimentalnu filozofiju žene kojoj je Oliver Twist bio poveren na negu, sličan ishod je obično pratio i primenu *njenog* sistema, jer baš u trenutku kad bi dete uspelo da bivstvuje od najmanje količine najslabije moguće hrane, u osam i po od deset slučajeva nekako se dešavalo da se dete razboli od oskudice i hladnoće, ili da zbog nepažnje upadne u vatru, ili da se nesrećnim slučajem skoro zadavi. A u svakom od tih slučajeva jedna mala stvorenja su bila pozivana na onaj svet, a tamo se sastajala sa svojim roditeljima koje na ovom svetu nikad nisu upoznala.

Povremeno, kad bi se povelu istraga – zanimljivija nego inače – o nekom parohijskom detetu kojeg nema u krevetu, ili koje se omaškom smrtno opeklo parom prilikom pranja (iako se ovo poslednje događalo vrlo retko, jer je sve što je ličilo na pranje na ovom imanju bilo retka pojava), istražitelji bi u takvim slučajevima uvteli sebi u glavu da postavljaju nezgodna pitanja ili bi parohijani buntovnički stavljali svoje potpise na prigovor. Ali takve drskosti bivale su brzo osujećene veštačenjem lekara i svedočenjem parohijskog službenika; prvi bi uvek izvršio obdukciju i ustanovio da u telu nema ničega (što je zaista bilo vrlo verovatno), dok bi se drugi zaklinjao u sve što parohija od njega zatraži, pošto je bio veoma odan. Inače, parohijski odbor je povremeno odlazio u selo „u hodočašće”, i uvek bi dan ranije poslao parohijskog činovnika da najavi njihov dolazak. Kada bi *oni* došli, deca su bila uredna i čista. Pa, šta bi ljudi još hteli?

Ne može se očekivati da ovaj „seoski” sistem urodi nekim izvanrednim ili bogatim plodom. Na svoj deveti rođendan Oliver Twist je bio bledo, mršavo dete, pomalo zakržljalo i svakako nerazvijeno. Ali priroda ili nasleđstvo obdarili su Olivera junačkim grudima. Bilo je dovoljno prostora da se te grudi prošire, uprkos oskudnoj ishrani u ustanovi; a možda se ovoj okolnosti može pripisati to što je uopšte doživeo deveti rođendan. Bilo kako bilo,

međutim, bio mu je deveti rođendan; i provodio ga je u podrumu za ugalj u odabranom društvu dvojice druge mlade gospode koji su, pošto su s njim podelili dobre batine, zaključani jer su se gnusno požalili kako su gladni, kad se gospođa Men, dobra domaćica ovog doma, neočekivano zaprepasti pojavom gospodina Bambla, parohijskog službenika, koji je pokušavao da otvori vratanca na baštenskoj kapiji.

– Za boga miloga! Jeste li to vi, gospodine Bambl? – reče gospođa Men promolivši glavu kroz prozor i praveći se da se silno obradovala. (– Suzan, odvedi Olivera i ona dva derišta na sprat i pravac pod tuš.) – Srce će mi stati! Gospodine Bambl, tako mi je drago da vas vidim, verujte!

Sad, g. Bambl je bio debeo i naprasit čovek; tako, umesto da odgovori na ovaj srdačan pozdrav na isto tako ljubazan način, on snažno prodrma kapiju od ograde, a onda je ritnu kako samo noga parohijskog službenika može da ritne.

– Boga mu poljubim – reče gospođa Men istrčavši, jer su trojica dečaka za to vreme već bili sklonjeni – ko bi se setio toga! Da sam zaboravila da su vrata iznutra zabravljena zbog ove drage dečice? Uđite, gospodine, uđite, molim vas, gospodine Bambl, samo izvolite.

I mada je ovaj poziv bio praćen naklonom koji bi možda omekšao srce i samog crkvenog starešine, ovaj službenik se baš nikako nije dao ganuti.

– Je l' vi to smatrate poštovanjem ili ispravnim ponašanjem, gđo Men – pitao je gospodin Bambl grabeći čvršće svoj štap – puštati parohijske službenike da čekaju pred vašom dvorišnom kapijom, kad dolaze poslom u vezi s parohijskom siročadi? Jeste li svesni, gđo Men, da ste, usudio bih se reći, parohijski delegat, i da vas plaćaju?

– Svesna sam, g. Bambl, upravo sam rekla jednom ili dvojici dragih mališana koji vas toliko vole, da vi dolazite – odgovori gđa Men sa velikom poniznošću.